

УДК 351.86

ЄНІН Є. В.,
здобувач Національного інституту
проблем міжнародної безпеки при РНБО
України, другий секретар Посольства
України в Республіці Молдова

НЕВРЕГУЛЬОВАНІСТЬ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ: РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу та систематизації ризиків та загроз національній безпеці України внаслідок неврегульованості придністровської проблеми. Ключові слова: загрози національній безпеці України, класифікація загроз національній безпеці, ранжирування загроз національній безпеці, придністровське врегулювання.

Проблема регіональних конфліктів і пов'язаних з ними сучасних викликів та загроз глобальній безпеці наразі являє собою клубок важко вирішуваних питань, що мають життєво важливе значення для будь-якого регіону нашої планети.

Минулорічні події на Кавказі продемонстрували реальність загрози різкої ескалації «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі, аж до широкомасштабних військових дій із залученням військових чинностей зовнішніх гравців, а також засвідчили неефективність існуючих механізмів підтримання регіональної безпеки.

Незважаючи на те, що в Україні наразі відсутні серйозні міжетнічні протистояння та конфлікти, наша держава має певні «вразливі точки», що за певних обставин можуть нагадати про себе – зокрема Крим, Північна Буковина, Південна Бессарабія. Наявність «замороженої» придністровської проблеми поблизу кордонів України також створює значну кількість ризиків та загроз для національної безпеки нашої держави.

Невизначеність перспектив врегулювання придністровського конфлікту та посилення пов'язаного з цим негативного впливу окремих факторів на стан

забезпечення національної безпеки нашої держави обумовлюють необхідність більш детальної уваги української наукової спільноти до цієї проблеми. Слід зазначити, що роботи таких вітчизняних спеціалістів у галузі конфліктології, як Г. Перепелиця, І. Кресіна, В. Кулик, В. Пінцак, та низки інших авторів висвітлюють історичні аспекти придністровського конфлікту, інтереси основних гравців придністровського врегулювання, можливі сценарії, за якими розвиватимуться події навколо придністровського врегулювання, роль і місце нашої держави у процесі придністровського врегулювання.

При цьому додаткового вивчення потребують питання формулювання національних інтересів нашої держави в рамках придністровського врегулювання, а також стратегії дій України щодо їх забезпечення. Проблематика ризиків та загроз національним інтересам України внаслідок неврегульованості придністровського конфлікту до цього моменту також не отримала належного висвітлення у вітчизняній науці.

Метою статті є систематизація основних ризиків та загроз національній безпеці України в умовах неврегульованості придністровської проблеми.

Визначення категорій ризиків та загроз національній безпеці. Загалом український законодавець у рамках Закону України «Про основи національної безпеки України» визначає *загрози національній безпеці* як наявні та потенційно можливі явища й чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України¹. Поряд з поняттям «загрози національній безпеці» у нормативно-правових актах багатьох країн світу, в тому числі України, та наукових публікаціях з безпекової проблематики широко вживаються терміни «виклик», «небезпека» і «ризик», які є семантично пов'язаними з категорією «безпека».

На думку М. Гацька, *виклик, небезпека і загроза* являють собою різні ступені *ризик* спричинення конкретної шкоди інтересам безпеки особи, суспільства та держави. Зокрема, за ступенем ризику спричинення шкоди інтересам безпеки будь-якої держави найменший ризик створює *виклик*, середні ризики містяться у *небезпеці*, а найбільший ризик походить від *загроз* національній безпеці².

Автор статті в цілому погоджується з думкою А. Смелянцева, який не вважає *ризик* окремим або початковим ступенем ескалації напруги, а виходить з того, що *ризик* відображає ступінь (обсяги) завдання можливого збитку інтересам безпеки в умовах функціонування різного роду деструктивних чинників (*виклик, небезпека, загроза*)³.

Переважає більшість ризиків та загроз є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Наприклад, проблему нелегальної міграції дуже важко відокремити від проблеми організованої злочинної діяльності тощо. Фахівці відзначають, що існують не окремо взяті ризики та загрози, а певна система ризиків та загроз національній безпеці.

Визначаючи загрози та ризики, вкрай необхідно якісно визначити пріоритети. Ключовим елементом вдалого кризового менеджменту є вміння встановити пріоритети за ймовірністю, серйозністю загрози та масштабами наслідків – оскільки неможливо ефективно протидіяти усім існуючим загрозам одночасно. Вирішення вказаного завдання відбувається у процесі *ранжирування загроз*, за результатами якого, у залежності від характеру й рівня загроз, визначаються основні напрямки діяльності з їхнього попередження і локалізації, форми, способи, засоби і методи розв'язання завдань забезпечення національної безпеки на основі принципу раціонального використання наявних обмежених ресурсів⁴. На жаль, незважаючи на теоретичну й практичну значимість вказаного питання, ані вітчизняна, ані закордонна наукова література поки що не запропонувала загальноприйнятий підхід (відомі дослідження В. Манілова та В. Пірумова мають дещо фрагментарний характер) до кількісної оцінки ступенів (рівнів) загроз національній безпеці⁵.

Окремої уваги заслуговує питання класифікації загроз національній безпеці, що становить не лише науковий інтерес, але й допомагає організації ефективної протидії вказаним загрозам з урахуванням їх конкретних особливостей.

Загалом у політичній науці прийнято виділяти такі ознаки класифікації загроз національній безпеці будь-якої держави: 1) за характером загроз (політичні, економічні, військові, гуманітарні, екологічні); 2) за джерелами загроз (природні, технічні, демографічні, психологічні, економічні, культурні та інші); 3) за середовищем загроз (природні, суспільні, політичні, економічні, науково-технічні); 4) за ступенем досяжності загрози (глобальні, континентальні, регіональні, субрегіональні, локальні); 5) за шкалою загрози (світові, міжнародні, державні, адміністративної одиниці); 6) за критерієм спрямування загроз (фізичні, психічні, інституційні, статусні); 7) за ступенем сформованості загрози (гіпотетичні, потенційні, реальні); 8) за рівнем суб'єктивних оцінок загроз (занижені, завищені, неусвідомлені, адекватні, уявні)⁶.

Наявність поблизу кордонів України неврегульованого придністровського конфлікту значною мірою впливає на стан забезпечення національної безпеки нашої держави. Свідченням нагальності зазначеного питання у контексті забезпечення національної безпеки нашої держави є висування Українського плану врегулювання придністровської проблеми, тематичні засідання РНБО України з цього питання, а також неодноразове згадування вказаної проблеми у відповідних нормативно-правових актах України.

Зокрема, стаття 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року визначає врегулювання конфліктів, у першу чергу, у регіонах, що межують з Укра-

іною, як один з пріоритетів державної політики з питань національної безпеки у зовнішньо-політичній сфері⁷.

У свою чергу Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом президента України №105/2007 від 12.02.2007, згадує неврегульованість придністровського конфлікту серед ключових чинників, що ставлять під загрозу стабільність поблизу кордонів нашої держави⁸.

Ризики та загрози національній безпеці України внаслідок наявності придністровської проблеми. Розробка стратегії дій нашої держави на придністровському напрямі має вибудовуватися з урахуванням моделі ризиків та загроз національній безпеці нашої держави в контексті існування придністровської проблеми.

Неврегульованість придністровської проблеми створює цілу низку політичних, економічних, безпекових, гуманітарних та екологічних загроз національній безпеці України. Типологія загроз за їхнім характером є найбільш вживаною як у рамках теоретичних досліджень, так і при формуванні документів, що відносяться до національної безпеки.

На думку автора, ключові виклики та загрози національній безпеці України внаслідок неврегульованості придністровської проблеми лежать насамперед у **політичній площині**, оскільки вони безпосередньо впливають на взаємини нашої держави з Росією, Молдовою, Румунією, ЄС та США, стримують амбіції України як одного з регіональних лідерів. Серед основних політичних загроз національній безпеці України можна виокремити такі найважливіші з них:

1. Потенційна небезпека виникнення нового збройного конфлікту на кордоні України.
2. Використання Росією фактору неврегульованості придністровської проблеми як засобу постійного політичного тиску на Україну, особливо у випадку крайніх сепаратистських тенденцій⁹.
3. Посилення ролі Румунії, яка остаточно не відмовилася від зазіхань на українські землі, як регіонального лідера у південно-східному регіоні Європи¹⁰.
4. Державно-територіальне відокремлення Придністров'я від Республіки Молдова внаслідок відсутності результатів і перспектив переговорного процесу.
5. Можливість посилення сепаратистських тенденцій в Україні у разі їх успіху в Республіці Молдова.
6. Неможливість завершити демаркацію українсько-молдовського державного кордону (на придністровській ділянці), що слугує додатковим стримуючим фактором на шляху до європейської інтеграції України.
7. Падіння престижу України в регіоні, у тому числі серед автохтонного українства Придністров'я¹¹.

8. Збереження зони нестабільності на кордоні України, що контролюється нелегітимною та авторитарною владою, в якій наявні збройні формування та потужні промислові підприємства, що можуть використовуватися для виробництва продукції військового призначення.

9. Існування, з одного боку, невідконтрольної території, що створює передумови для формування «сірих» та «чорних» схем контрабандної діяльності через українсько-молдовський кордон, а з іншого – проросійськи налаштованого політичного режиму на південно-західному кордоні України.

10. Наявність значних запасів російського озброєння, військового контингенту та інфраструктури в регіоні.

11. Спроби політичних лідерів сторін конфлікту – керівництва Республіки Молдова й Придністров'я – втягнути Україну у вирішення власних кон'юнктурних проблем, перетворивши її на сторону конфлікту¹².

12. Намагання Кишинєва звинуватити Україну в небажанні врегулювати придністровську проблему виключно за молдовським сценарієм, створення для України міжнародного іміджу держави, яка заохочує сепаратистські тенденції в Придністров'ї та не вживає заходів з боротьби із незаконною діяльністю на придністровській ділянці українсько-молдовського кордону (контрабандою зброї, наркотичних речовин, незаконною міграцією), що стримує євроінтеграцію України¹³.

Серед загроз в **економічній сфері** слід назвати такі:

1. Відсутність повноцінного розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Республікою Молдова.
2. Можливість пред'явлення Молдовою претензій на адресу України в рамках СОТ у разі відходу Києва від зобов'язань щодо уніфікованого митного режиму на українсько-молдовському кордоні.
3. Унеможливлення повноцінного функціонування зони вільної торгівлі в рамках ГУАМ.
4. Зниження товаропотоків через європейські транспортні коридори, які пролягають територією Придністров'я, стимулювання зацікавлених міжнародних гравців до створення нових міжнародних транспортних комунікацій в обхід України¹⁴.
5. Втрати українськими портами Ізмаїл та Рені частини традиційних ринків у зв'язку з рішенням Кишинєва щодо перенаправлення залізничних експортних потоків Придністров'я виключно у напрямку нещодавно збудованого порту Джурджулешть, що мотивується нібито неможливістю забезпечення безпеки перевезень з Придністров'я у напрямку України.

6. Відсутність надходжень до бюджету України внаслідок значної контрабандної діяльності на українсько-молдовському кордоні, особливо підакцизних товарів (основна частина товарів, що потрапляють контрабандним шляхом до України через південну ділянку українсько-молдовського кордону, були законним шляхом ввезені на територію Придністров'я).
7. Залежність м. Одеса та південних районів Одеської області від постачання електроенергії з Молдавської ДРЕС (Придністров'я)¹⁵.
8. Протидія проникненню українського капіталу до Молдови, зокрема до Придністровського регіону, на користь російського.
9. Негативний вплив на соціально-економічну ситуацію у Вінницькій та Одеській областях України, які традиційно мали тісні торговельно-економічні, ділові контакти із суміжними лівобережними районами Молдови.

У гуманітарній сфері основними загрозами національній безпеці України є такі:

1. Приток в Україну біженців у випадку виникнення збройного конфлікту¹⁶.
2. Поступова русифікація понад 200-тисячної етнічної української громади, з них близько 100 тисяч громадян України, які проживають у регіоні, внаслідок неналежного забезпечення їхніх національно-культурних потреб.
3. Посилення російського інформаційного, культурного та гуманітарного впливу для захисту інтересів своїх громадян, що проживають у регіоні.
4. Втрата молдовської ідентичності, що може призвести до розвалу Республіки Молдова.
5. Відсутність повноцінного захисту українських фізичних і юридичних осіб у регіоні.
6. Незаконна трудова міграція з Придністров'я до України.

Наявність неврегульованого придністровського конфлікту створює також потужні виклики та загрози **криміногенного характеру**:

1. Придністров'я, як і інші конфліктні зони, приваблює транскордонні кримінальні угруповання, які намагаються поширити свою протиправну діяльність на територію України, вдаючись до протизаконних дій на придністровській ділянці кордону. Сприятливі умови для зрощування українського, молдовського та придністровського тіньового бізнесу, втягування у нього держслужбовців¹⁷.
2. Відмивання «сірого» придністровського та молдовського капіталу в Україні.
3. Особливо привабливою для кримінальних структур є наявність у регіоні значної кількості зброї (з часів збройного конфлікту, на російських складах озброєння та місцевого виробництва).
4. Контрабандна діяльність та незаконне переміщення через українсько-молдовський кордон,

насамперед його придністровську ділянку, підакцизних товарів, зброї, наркотичних речовин, а також торгівля людьми.

5. Високий рівень безробіття та низький рівень соціального захисту слугують підґрунтям для погіршення криміногенної обстановки.

Не менш важливими є **екологічні ризики та загрози**:

1. Велика кількість боєприпасів колишньої 14-ої армії РФ, складованих у с. Ковбасна Рибницького району Придністров'я (значна частина з них виробництва 50-х років минулого століття), становлять потенційну загрозу локальної катастрофи для прикордонних населених пунктів України¹⁸.
2. Наявність комплексних екологічних проблем, пов'язаних з експлуатацією Молдавської ДРЕС, екології р. Дністер, що безпосередньо впливає на екологічну ситуацію в деяких регіонах Одеської області.
3. Розташування у Придністров'ї об'єктів, зокрема Дубосарської ГЕС, які внаслідок аварійних руйнувань можуть призвести до техногенних катастроф транскордонного масштабу.

***

Вочевидь, що абсолютної безпеки, якщо розглядати її як стан відсутності будь-яких ризиків та загроз, існувати не може, оскільки повністю ізолювати особу, суспільство та державу від негативного впливу загрозливих факторів навколишнього середовища і забезпечити їхнє безконфліктне співіснування просто нереально. Разом з тим підвищити рівень національної безпеки до рівня, що гарантуватиме нормальний розвиток кожного окремого громадянина, суспільства та держави в цілому, а також виключатиме заподіяння неприйнятних збитків, необхідно й можливо.

Динаміка розвитку ситуації довкола придністровського врегулювання свідчить про посилення негативного впливу певних чинників на стан забезпечення національної безпеки нашої держави, зокрема йдеться про зростання загрози реалізації небажаних для України сценаріїв розвитку подій у зоні придністровського конфлікту, а також активізацією спроб окремих гравців придністровського врегулювання усунути нашу державу від участі в переговорному процесі.

У цьому зв'язку необхідно вжити загальнонаціональні заходи з мінімізації існуючих загроз національній безпеці нашої держави, переведення їх до нейтрально-безпечного стану. Подальше зволікання з виробленням та реалізацією конкретних заходів, спрямованих на протидію або нейтралізацію існуючих загроз національній безпеці України в рамках придністровського врегулювання, може призвести до більш тяжких наслідків у різних сферах, у тому числі усунення нашої держави від реальних переговорних механізмів.

На думку автора, пріоритетними завданнями діяльності нашої держави на придністровському напрямі мають бути такі:

- збільшення політичної, економічної, інформаційної та гуманітарної присутності України в регіоні;
- продовження активної участі у міжнародних зусиллях, спрямованих на скоріше врегулювання придністровської проблеми, максимальне сприяння відновленню переговорного процесу в багатосторонньому форматі («5+2»);

- створення клімату довіри між сторонами конфлікту, що могло б створити передумови для пошуку політичної формули врегулювання (залучення українських експертів до роботи спільних груп Кишинева і Тирасполя у рамках заходів зі зміцнення довіри);

- сприяння підтвердженню територіальної цілісності та суверенітету РМ (завершення демаркації українсько-молдовського кордону, в тому числі його придністровської ділянки).

ПОСИЛАННЯ

(Endnotes)

- ¹ Закон України «Про основи національної безпеки України» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
- ² Гацко М. «О соотношении понятий «угроза» и «опасность» // http://www.nasledie.ru/oboz/N07_97/7_06.HTM
- ³ Смелянцев А.П. Проблема угроз интересам безопасности Украины (социально-философский анализ): автореферат диссертации. – Харьков, 2001. – 18 с.
- ⁴ Пирумов В. С. Некоторые аспекты методологии исследования проблем национальной безопасности России в современных условиях // *Геополитика и безопасность*. – 1993. – №1. – С.135.
- ⁵ Почув С. И., Большаков В. П. Методический подход к решению задачи ранжирования степени угроз национальной безопасности // *Инфомост*. – 2007. – №6(53), <http://www.rit.informost.ru/rit/rit-6-2007.php>
- ⁶ Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці // *Науковий вісник Одеського державного економічного університету*. – 2006. – №11(31). – С.176-183.
- ⁷ Закон України «Про основи національної безпеки України» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
- ⁸ Стратегія національної безпеки України // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007>
- ⁹ Кулик В. Молдавия стремится втянуть Украину как сторону конфликта в Приднестровье // <http://www.iines.org/node/84>
- ¹⁰ Фролов К. О ситуации вокруг Приднестровской Молдавской Республики (ПМР) // <http://www.zatulin.ru/institute/sbornik/041/10.shtml>
- ¹¹ Ильченко С. «Хануд — пацакская планета!» // <http://proua.com/analitic/world/2009/06/11/132133.html>
- ¹² Там само.
- ¹³ «План Белковского»: никогда не говори «никогда» // <http://www.regnum.ru/news/782035.html>
- ¹⁴ Гриневецкий С. «Нелюбовный треугольник» // <http://www.zn.ua/1000/1550/65971/>
- ¹⁵ Гриневецкий С. «Южный ключ к европейским дверям» // <http://www.zn.ua/1000/1550/55973/>
- ¹⁶ Пирожков С. Интервью газете «2000» №1-2 (397), 11-17.01.2008 // <http://www.mfa.gov.ua/moldova/ua/publication/content/20433.htm>
- ¹⁷ Ф. Банфи. «Соседство ЕС делает Республику Молдова более привлекательной для трансграничной организованной преступности» // <http://www.moldova.ru/index.php?tabName=articles&owner=20&id=3689>
- ¹⁸ «Обманчивая тишина: чем опасны склады с боеприпасами в Колбасне» // <http://www.nm.md/daily/article/2005/07/08/0101.html>

Yenin E. V. Unsettled Transnistrian conflict: risks and threats for Ukraine / Embassy of Ukraine to the Republic of Moldova.

The article is devoted to the analysis and systematization of Ukrainian national security risks and threats caused by the unsettled Transnistrian conflict.

Key words: Ukrainian national security threats, classification of national security threats, national security threats ranking, Transnistrian settlement.

Енин Е. В. Неурегулированность приднестровского конфликта: риски и угрозы для Украины / Посольство Украины в Республике Молдова.

Статья посвящена анализу и систематизации рисков и угроз национальной безопасности Украины, обусловленных неурегулированностью приднестровской проблемы.

Ключевые слова: угрозы национальной безопасности Украины, классификация угроз национальной безопасности, ранжирование угроз национальной безопасности, приднестровское урегулирование.

Стаття надійшла до редколегії 21.09.2009
Прийнята до друку 05.10.2009